

Тато, мій тато

(соціальна містика)

Дійові особи

Я р и н а – дівчина біля двадцяти п'яти років
Г л і б – парубок, що залицяється до Ярини
Т а т о – померлий батько Ярини
Б а б ц я – померла бабуся Ярини
М а м а – мати Ярини
Х т о с ь – якась жінка
Д і д – хворий дід

Дія перша

Кімната сільської хати. Ніч. Освітлення бліде і дивне (зелене чи синє). В кімнаті є піч. У кутку висить кілька ікон, горить лампада. На лавці під вікном стоїть велика коробка. Стіл, два стільця. Ярина спить у ліжку. З'являється Тато. Його руки підняті на рівні грудей, пальці розчепірені. Він плине до Ярини, дивлячись на неї. Ті, хто з'являються вночі, не ходять, а ніби пливуть. Ярина прокидається, сідає на ліжку. Вона не лякається.

Я р и н а. Тату, це ти?
Т а т о. Я.

Тато опускає руки.

Я р и н а. Ти ж помер рік тому... Як тобі там?
Т а т о (роздратовано). Погано. Лодки немає. Рибалю з берега, а вудка коротка.
Я р и н а. Ти й там рибалиш? Сідай, поговоримо.
Т а т о. Про що з тобою говорити? Гулящою стала, як твоя мати.
Я р и н а. Я не гуляща. Просто чого мені в хаті сидіти? Вік дівочий короткий.
Т а т о. Отож. Аби музика – ноги самі в танок ідуть.
Я р и н а. Це, тату, тебе не обходить.
Т а т о. Мене все обходить. Он хата у тебе неметена, безлад кругом. І сісти нема де.
Я р и н а. За стіл сідай.
Т а т о. Я на лавці люблю, біля вікна, щоб садок бачити. А у тебе там коробка стоїть.
Я р и н а. Зараз приберу.

Ярина зривається. Тато її зупиняє.

Т а т о. Потім... Не нагулялася вона. Зараз як дам по сраці.

Тато плине до Ярини. Вона тікає.

Я р и н а. Тату, я вже доросла. Що ти собі думаєш? ...Ти ж на тому світі. Невже ти мені щось можеш зробити?

Т а т о. Ще й як можу. Ти не уявляєш, що я можу. Силу мою не знаєш.
Я р и н а. Невже я така погана?
Т а т о. Погана, якщо гулятимеш... Ти навіть свою силу не знаєш.
Я р и н а. Коли жив – цькував мене. Тепер помер і з того світу жити не даєш. Що за морока?
Т а т о. А як ти думала: будеш бур'яном рости? Не дам. Кістками ляжу, а не дам.
Я р и н а. Ти уже ліг у домовину. Скільки ще разів кістками лягати?
Т а т о. Стільки скільки треба. У мене тут життя довге.
Я р и н а. ...Тату, у корови молоко пропало, що робити? Я її добре мию, підкормлюю смачним. Не допомагає.
Т а т о. То непросто. Подумай...

Тато зникає.

Дія друга

Кімната тієї ж хати. День. Ярина прибирається. За столом сидить Гліб.

Я р и н а. Глібе, чим ви свою корову годуєте?
Г л і б. Та як усі. А що?
Я р и н а. У моєї молоко майже пропало: ледве літр націджую... Мені сьогодні батько наснився... Тільки поведився дивно.
Г л і б. З мертвими треба бути обережним, ще затягнуть кудись.
Я р и н а. Що той сон значить?
Г л і б. У старих людей запитай. Кажуть, краще узнавати у того, хто однією ногою в могилі стоїть... Тільки, як по мені, то дідам віри немає... Скільки можна прибирати: домовилися ж у кіно йти.
Я р и н а. Це ти про кіно говорив. Я мовчала.

Ярина бере віника та мете підлогу, наближаючись до Гліба. Він встає і переходить на вже заметене.

Г л і б. Ще обметеш – не оженюся.
Я р и н а. Ой, і ти в такі забобони віриш?
Г л і б. Вірю чи не вірю, а краще не обмітай... Он до тебе йшов. На тину у баби Параски кішка сиділа. Так зиркала – в темноті видно. Потім... з нутра як завие. Аж мороз поза шкурою пішов. Я її шугонув.
Я р и н а. Божечки, що ти за хлопець: кицьку злякався.
Г л і б. Знаєш, не дарма кажуть, що в кожній кішці відьма сидить, у кішки відьмина сила. Особливо поночі видно.
Я р и н а. Ти не тільки боягуз, ти ще й дурень. Якщо у кішки велика сила, то у людини – ще більша... Не піду я в кіно. У мене роботи – не початий край. Ось коробку викинь по дорозі до клубу.

Ярина бере коробку на лавці під вікном, дає Глібу. Він здивовано дивиться на неї.

Г л і б. Чого ж я тебе так довго чекав?
Я р и н а. Не знаю.

Ярина підштовхує Гліба до дверей.

Я р и н а. Ну давай. Нашим – привіт.

Дія третя

Кімната Ярини. Ніч. Освітлення як і раніше. Ярина спить. З'являється Бабця. Її руки підняті на рівні грудей, пальці розчепірені. Вона плине до Ярини. Та прокидається, встає з ліжка.

Я р и н а. Бабцю, а ти чого до мене прийшла?

Б а б ц я. Скучила, сонечко моє.

Бабця опускає руки.

Я р и н а. І я за тобою скучаю. Мене ніхто так не пестив, як ти.

Б а б ц я. З онуками так завше. Сама побачиш.

Я р и н а. Бабцю, у нашої корови майже немає молока. До ветеринара йти, чи що?

Б а б ц я. Знаю. Я навчу тебе... Тільки важко... Можеш не здолати.

Я р и н а. Та кажи вже. Не святі горшки ліплять.

Б а б ц я. Завтра, як подоїш, то затопи піч.

Я р и н а. Зараз же не холодно.

Б а б ц я. Не перебивай... Як затопиш, то міцно зачини всі вікна і двері. Перелий молоко у сковороду і постав у піч. І щоб не відбувалося поза хатою – не відчиняй ні вікон, ні дверей. Тому, хто прийде під двері скажи: «Віддай моє молоко».

Я р и н а. А як ніхто не прийде?

Б а б ц я. ...Суха ложка рота дере... комусь...

Я р и н а. Я не розумію.

Бабця ворухить губами, показує руками але її не чути.

Я р и н а. Що? Я тебе не чую, Бабцю.

Бабця пливе назад. Вона підіймає руки на рівень грудей, розводить пальці і поступово зникає.

Дія четверта

Ярина топить піч. За столом сидить Гліб. На столі стоїть трохи неповна літрова банка з молоком.

Г л і б. Чи ти здуріла? Зараз же не холодно.

Я р и н а. Я тобі казала: можеш іти.

Г л і б. Та вже почекаю, раз прийшов. Підемо до ставка прогуляємося?

Я р и н а. Як діло зроблю, підемо... Допоможи ікони зняти.

Ярина задуває лампаду. Вони вдвох знімають ікони. Ярина ховає їх у торбину, яку ставить біля печі. Гліб повертається і сідає за стіл.

Г л і б. Ти трохи дивна.

Я р и н а (строго). Мені й так нелегко. Сиди мовчки, не заважай.

Дрова в печі розгорілися. Ярина виливає частину молока на сковороду і ставить у піч.

Я р и н а (*собі під ніс*). Хай посмажиться... хай посмажиться... хай прожариться... та пропечеться...

Г л і б. Що ти ото робиш?

Я р и н а (*зло*). Замоквни.

Гліб ніби заляк... Через якусь хвилину у двері хтось стукає. Ярина не реагує, стоячи біля печі. На її обличчі видно відблиски вогню... Стукають голосніше та довше.

Х т о с ь (*жіночим голосом*). Ярино, відчини.

Відблиски вогню стають яскравішими. Ярина стоїть мовчки. У двері грюкають щосили. Тінь стукає у вікно. Потім відновлюється грюкіт у двері.

Х т о с ь. Яриночко, відчини! Та що ж ти робиш? Яриночко!

Я р и н а. Хай посмажиться... хай посмажиться... хай прожариться... та пропечеться...

Грюкіт не стихає. Інколи Хтось швидко пробігає за вікном. Одночасно грюкають і в двері, і в стіни. Хата ледь не ходуном ходить.

Х т о с ь. Яриночко, ріднесенька, я тебе благаю: відчини!

Я р и н а. Хай посмажиться... хай посмажиться... хай прожариться... та пропечеться...

Х т о с ь. Яриночко, та що ж це таке діється! Яриночко, благаю, зніми молоко з вогню!

Ярина швидко підходить до грюкоту дверей.

Я р и н а (*твердо*). Віддай моє молоко.

Х т о с ь. Віддам, Яриночко, тільки зніми молоко з вогню! Благаю!

Ярина йде до печі, говорячи на ходу.

Я р и н а. Хай посмажиться... хай посмажиться... хай прожариться... та пропечеться...

Ярина виймає сковороду з киплячим молоком з печі та ставить на стіл. За дверима зразу стає тихо...

Я р и н а (*дивлячись на молоко в сковороді*). Треба буде вилити за хлів.

Гліб чухає потилицю.

Г л і б. Ярино, хто то був: сусідка?

Я р и н а. Не знаю... і знати не хочу.

Г л і б. То ти відьма?

Я р и н а. Яка там відьма? Дурень. Давай краще повечеряємо та потім погуляємо понад ставком... Важкий сьогодні день.

Ярина ставить на стіл тарілки та несе паруючу картоплю у горищуку. Накладає їжу у тарілки.

Г л і б. ...Це ти і отруїти можеш?
Я р и н а. Цур, дурню, і масла грудка.
Г л і б. ...Я не голодний... Я піду.
Я р и н а. Та йди вже.

Гліб, перевернувши стілець, кидається до дверей, не зразу їх знаходить. Ярина їсть, дивиться на нього та сміється.

Дія п'ята

Кімната Ярини. Ніч. Ярина сидить на ліжку, розчісуючи волосся. З'являється Тато. Його руки підняті на рівні грудей, пальці розчепірені. Він плине до кутка в якому були ікони.

Я р и н а. Тату, я тебе чекала.

Тато опускає руки.

Т а т о. Бачу, що ти ікони зняла – правду Бабця казала.
Я р и н а. Вони мені не треба, заважають.
Т а т о. Бабці треба. Що ти про бога знаєш, безбожниця?
Я р и н а. Он ті, що Україну шматують, на свята з церков не вилазять.
Т а т о. Бог тут ні при чому.
Я р и н а. Коли бог з ними, то мені такий бог не треба. Сама якось.
Т а т о. Що ти верзеш? Куди діла ікони? Викинула?
Я р и н а. Ні, не викинула. Он стоять. *(Показує рукою.)*
Т а т о. Там місце... не дуже.
Я р и н а. А як на горищі сховати? В сухій місцині?
Т а т о. Ховай. Так – буде добре... Який той парубок, що до тебе ходить?
Я р и н а. Ніякий.
Т а т о. Пустка? Пустому – пuste життя, пуста смерть... Заміж тобі треба... за людину.
Пора.
Я р и н а. Тату, це вже моє діло. Розберуся. Є вільне життя, є громадянський шлюб.
Т а т о. Це – блуд, а не воля.
Я р и н а. Знову цькуєш. Дехто і заміж виходить та продовжує блудити. Он як наша мама.
Т а т о. Ти не знаєш її.
Я р и н а. То розкажи. Ти її простив?
Т а т о. Ніколи нічого не прощай...
Я р и н а. Ніколи? Нічого?
Т а т о. Ну... інколи душа сама прощає... Я прямо не все можу говорити: тут так не виходить... Подумай... Я добра тобі...
Я р и н а. А як твоє добро мені поперек горла кісткою? Я своє хочу, а ти гризеш мене гризотою.
Т а т о. Я не гризу, я тобі розказую як воно буває.

За вікном світає. Кукурікає півень. Тато плине з кімнати.

Т а т о. Куди ніч, туди й сон.

Дія шоста

Кімната Ярини. День. Гліб дарує Ярині квіти.

Я р и н а. Нащо квіти?

Г л і б. Ну... бо ти мені подобаєшся.

Я р и н а. А ти мені – ні. Ти ж казав, що я відьма і тебе отрую. Не боїшся?

Г л і б. Боюся... трохи... але до тебе тягне. Скажи, нащо ти молоко на сковороді смажила?

Я р и н а (*провагавшись*). ...Щоб до моєї корови молоко повернулось.

Г л і б. Що ти таке верзеш? Так що з молоком?

Я р и н а. Стало багато. Переробляю на сметану та сир.

Г л і б. Не розумію. Раніше ти була іншою.

Я р и н а. І ти був іншим... Коли не розумієш, то прощавай.

Г л і б. ...Я тебе люблю.

Гліб хоче обняти Ярину. Вона відштовхує його. Квіти падають на підлогу.

Я р и н а. То твій клопіт. Нащо мені хлопець, який мене не розуміє? Я такого ніколи не полюблю. Раджу забути мене... Кохання пройде. Через рік-два іншу зможеш покохати... Прощавай.

Г л і б. Як же так? Я ж...

Я р и н а. По доброму, бачу, ти не розумієш.

Ярина підіймає руки. Тримаючи пальці, як кігті, йде до Гліба. Сковорода, що висіла на стіні з грюкотом падає.

Я р и н а. Пустому – пuste життя, пуста смерть... Відчепися.

Переляканий Гліб задкує і вибігає з хати. Ярина опускає руки. Йде до сковороди, підіймає її та вішає на стіну.

Я р и н а (*байдуже*). Дурень.

Дія сьома

У своїй хаті на ліжку з високими подушками лежить Дід. Ярина заходить до нього. Дід завжди говорить неквапливо.

Я р и н а. Доброго вечора, діду. Хворієте?

Д і д. Трошки.

Я р и н а. Я Вам меду принесла.

Д і д. Добре. Поклади там. Сідай.

Вона кладе вузлик на стіл і сідає на ослінчик недалеко від Діда.

Я р и н а. Діду, що значить, коли померлий батько уві сні приходить?

Д і д. До тебе?

Я р и н а. До мене.

Д і д. Розчеши мене.

Ярина оглядається, помічає на табуреті біля Діда гребінець. Розчесавши Діда, знову умощується на ослінчику.

Д і д. Піклується батько про тебе. Так завше було.

Я р и н а. Він лає мене.

Д і д. Подумай: чому лає?

Я р и н а. У всіх до мене претензії: на роботі, на вулиці, ще й у батька.

Д і д. На роботі з тебе роботу хочуть. На вулиці – кожному своя вигода. Тільки батько і мати завжди дітям добра бажають. Вони – самі безкорисливі.

Я р и н а. Батьки бувають різними... Мати нас покинула, коли я ще маленькою була. А батько завжди похмурий, завжди незадоволений... Може, то він за матір на мене злий?

Д і д. Коли б за матір ганяв тебе, то був би дурний... Він не такий. Я його знаю. То він хоче, щоб ти як матір не стала... Та скоро він заспокоїться. Не переживай... Коли тобі буде добре, то і йому добре.

Я р и н а. ...А навіщо Ви просили розчесати себе?

Д і д. Руку твою відчутти хотів... Легка рука. Пальці розумні... Йди з богом.

Я р и н а. Дякую, дідусю. Видужуйте. Я вже думала, може, то злоба яка потойбічна на мене? Чи сусідка якась зі світу зжити хоче? Погань якусь відчуваю поруч... Аж свербить, буває... або млосно стає... А сьогодні подумала, що, мабуть, так завжди буде і не варто бідкатись... Був колись гріх, та звівся на сміх... Ви спите, дідусю?

Дід хропить. Ярина коротко вклоняється Дідові та йде.

Дія восьма

Ярина спить. З'являється її мати. Ярина прокидається.

Я р и н а. Мамо? Ти жива?

М а м а. Звичайно, Ярино. Ти на обличчі мало змінилася: та ж дівчинка. А фігура справжньої жінки.

Я р и н а. Чому ти пішла від нас?

М а м а. У батька твого як вільна година, то він на рибалці. Хто такого чоловіка витерпить?... А тепер порівнюю його з іншими і бачу, що такого доброго у мене більше не було. Тільки рибалка все зіпсувала.

Я р и н а. Доброго?

М а м а. Хіба він зараз не такий?

Я р и н а. ...Він помер, мамо, рік назад.

М а м а. ...Жаль. Я все хотіла вас провідати. Дурна, що відклала.

Я р и н а. Приїдь до мене. Я покажу тобі його могилу.

М а м а. Не хочу на могилу. Він у пам'яті моїй живе.

Я р и н а. Давай, я до тебе приїду.

М а м а. Не треба. Ти давно стала самостійною... Відверто кажучи, ніколи не розуміла, як поводитися з дітьми. Капризи, особливі підходи... не розумію... Я пішла. Щастя тобі, Яринко.

Мати зникає.

Я р и н а. Мамо... мені тебе завжди не вистачало... Ти тільки про себе думаєш... Тато,

мій тато.

Дія дев'ята

Хата Ярини. День.

Г л і б. Я у однієї баби узнав, що ти можеш матір повернути до себе. Вона жива, казали.

Я р и н а (з надією). Справді?

Г л і б. Як раз та два.

Я р и н а. ...Вона не хоче.

Г л і б. Можна проти її волі. У тебе ж відьомський хист є.

Я р и н а. Не мели дурниці.

Г л і б. Точно кажу. У місячну ніч треба одну штуку утяти. Тільки там помічник потрібен: нежонатий парубок. Я тобі можу допомогти, якщо ти... ну... погодишся бути зі мною. Треба взяти курку, обов'язково попелясту...

Я р и н а. Почекай. Що значить «з тобою»?

Г л і б. Одну ніч.

Я р и н а. Ти ж оженись хотів. Нащо тобі одна ніч?

Г л і б. Після тієї ночі ти сама захочеш за мене вийти.

Я р и н а. ...Ти певен? До сих пір не хотіла, а тут захочу?... Чи тебе та ж баба навчила привернути до себе? За гроші, напевно? Кажи.

Г л і б. ...А хоч і так.

Я р и н а. ...Йди.

Г л і б. Однаково будеш моєю.

Я р и н а. Йди звідціль.

Г л і б. Коли не погодишся, то я себе вб'ю.

Я р и н а. Якщо дурний.

Г л і б. А спочатку вб'ю тебе.

Я р и н а. Точно дурний.

Гліб вихоплює з кишені ножа і робить крок до Ярини. Ярина миттєво зриває мережеву скатертину зі столу і кидає на Гліба, який, наступивши на її край, падає, немов обліплений сіткою.

Г л і б (кричить). Відьма! Відьма!

Ярина, сміючись, хапає скатертину і, витягнувши Гліба за поріг, кидає його і зачиняє двері.

Я р и н а. Пустому – пuste життя, пуста смерть.

Гліб грюкає у зачинені двері.

Г л і б. Відчини, або я тебе спалю!

Ярина відчиняє двері, підіймає руки, зігнуті в пальцях, як кігті.

Я р и н а. Згинь, погань! Цур тобі, пек тобі!

Голос Гліба віддаляється.

Г л і б. А-а-а-а! Відьма-а-а!
Я р и н а (зачинивши двері). Паскуда... Які дурні бувають люди.

Дія десята

Ніч. Ярина спить. З'являється Бабця. Вона плине до кутка, в якому були ікони. Стоїть, дивиться на пустий куток. Потім підпливає до Ярини, схиляється над нею. Ярина перевертається на інший бік. Через якусь мить Бабця тричі повторює кілька рухів руками: ніби знімає з Ярини простирadlo і відкидає його убік. Випрямляється і, піднявши руки з розчепіреними пальцями, задкує, плине і зникає... З'являється Тато з вудкою. Він тричі плює на гачок і закидає вудку. Ярина прокидається і сідає в ліжку.

Я р и н а. Тато? Рибалиш?
Т а т о. Добре, що того пройдисвіта спровадила. Знайди собі когось путнього.
Я р и н а. Знайду. Чому ти стоїш?

Ярина бере стілець і підставляє Татові. Той крехтячи сідає.

Т а т о. Старість – не радість, а смерть – не весілля.
Я р и н а. ...Бабця на мене не сердиться?
Т а т о. Ні... Головне – твої предки, земля, в якій вони лежать. Це твоя сила.
Я р и н а. Уже знаю. Я прислухаюсь до вас... Однак, жити тільки померлими – неправильно. Пам'ятати, згадувати, радитись. А жити – ні. Інакше я з вами живою помру... Кожен з наших ішов своїм шляхом. І я своїм підю... Ви моя сила, а я – ваша.

Тато перезакинув вудку.

Т а т о. Любиш?
Я р и н а. ...Люблю.
Т а т о. Добре... Тільки не зловживай силою – підлість вийде... І не патякай дурно, як інколи тітки: слова мають вагу... Сьогодні хороша рибалка була. І з погодою пощастило.
Я р и н а. Хай тобі завжди щастить, тату.
Т а т о. І тобі... В теплі чого б не жити.

Тато змотав вудку, поставив у куток.

Т а т о. Я пішов.

Тато підняв руки на рівні грудей розчепіривши пальці і поплив з хати обличчям до Ярини. Вона також підняла руки, як Тато. Тато зникає... Десь кукурікає півень і гавкає пес.

З а в і с а